

28^e jaargang
Juni 2011, nummer 114

**Kwartaaluitgave van de
Stichting Oud Alkemade.
Opgericht 16 december 1980**

Redactie:

T. van Dijk-Spruit, Onelplein 8,
2371 EZ Roelofarendsveen (071 3315295)
G.J.M. van Beek, Fransche Brug 18,
2371 BE Roelofarendsveen (071 3313777)
J.W. Kret, Anemonenstraat 1,
2371 GM Roelofarendsveen (071 3312839)
J. Cozijn, Galgekade 2 aC26,
2371 EL Roelofarendsveen
A. Schoonderwoerd (071 3313345)
Zwanenwater 2, 2371 NS Roelofarendsveen
Verspreiding blad en klachten daarover:
Th. Meijer, Meidoornstraat 13,
2371 VC Roelofarendsveen (071 3314706)

Adreswijzigingen kunnen worden doorgegeven
aan jgm.rietbroek@planet.nl.

Losse nummers van "Alkmadders" zijn voor € 2,50
verkrijgbaar in het Historisch Centrum, Saskia van
Uylenburchlaan 22, Oude Wetering
(telefoon 071 - 3312168).
De uitgave "Alkemade in oorlogstijd" is verkrijgbaar voor
€ 2,80.
Alkmadders **per post** toezenden kost € 7,50 per jaar
extra.

Het Historisch Centrum is geopend op zondagmiddag
van 14.00 tot 17.00 uur en op dinsdagmiddag van 13.30
tot 16 uur.

In de maanden **juli en augustus** en op 1^e Paasdag, 1^e
Pinksterdag en 1^e en 2^e Kerstdag is het centrum geslo-
ten. Op 2^e Paasdag en 2^e Pinksterdag is het centrum
open.

De minimumdonatie bedraagt € 12,50 per jaar te
voldoen op bankrekeningnummer **3011.09966** van de
penningmeester van de stichting.

Contactpersoon van het bestuur:
Mevrouw A. van Wieringen, Zwarteweg 6, Oud Ade (tel.
071 5018326), secretaris van het bestuur.
Postadres van de Stichting:
Saskia van Uylenburchlaan 22,
2377 CE Oude Wetering.
E-mailadres: info@oud.alkemade.net
Internetaansluiting: www.stichtingoudalkemade.nl

**Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd
en/of openbaar gemaakt door middel van druk,
microfilm of op welke andere wijze ook, zonder
voorafgaande toestemming van de redactie.**

INHOUD:

Van de redactie	pag. 1
Het openbaar onderwijs in Alkemade, deel 2	pag. 2
OPROEP om gegevens over MOLENS	pag. 7
De politie in Rijkswetering midden 20 ^e eeuw	pag. 8
Alkemade in het boek Gran Café Boulevard	pag. 10
OPROEP voor alle RIPPERS	pag. 12
Zoekplaatjes	pag. 13
Werkgroep TEXTIELE VOORWERPEN	
houdt de collectie bij	pag. 14
Schenken aan Stichting Oud Alkemade	pag. 15
Dirck van Alkemade en zijn grondgebied	pag. 16
De jaarlijkse OPEN DAG is op 26 juni	pag. 20

HET OUDARCHIEF VAN ALKEMADE BLIJFT IN ALPHEN

In de vorige uitgave van Alkmadders plaatsten wij een be-
richtje waarin stond dat het archief van de voormalige ge-
meente Alkemade van Alphen aan den Rijn naar Gouda zou
worden overgebracht. Dit bericht heeft een reactie opgeleverd
van de streekarchivaris van de Groene Hart Archieven te Al-
phen aan den Rijn, de heer F. de Wilde. Hij schrijft ons onder
andere: 'de historische archieven die regelmatig worden ge-
raadpleegd blijven in het depot in Alphen aan den Rijn. Dit
geldt bijvoorbeeld voor de ambachtsarchieven (16^e eeuw tot
1811) en de 19^e eeuwse gemeentearchieven, de doop-, trouw-
en begraafregisters, notariële archieven en de archieven van
het gerecht en de weeskamer. Ook de collecties bouwvergun-
ningen, waarvan de tekeningen regelmatig worden aange-
vraagd, blijven uiteraard in Alphen aan den Rijn beschikbaar.'
De afdelingsmanager van de gemeente Kaag en Braassem
heeft het bestuur van de Stichting Oud Alkemade met woor-
den van gelijke strekking geantwoord. Nu het bestaande on-
derkomen van het streekarchief niet meer geschikt is ver-
klaard, zal het archief worden ondergebracht in een cultuur-
gebouw staande in Alphen aan den Rijn. Het overbrengen
van de oude archieven naar het Streekarchief Leiden noemt
de manager op dit moment geen optie.
Het onderzoekswerk van onze medewerkers en van burgers
kan dus op dezelfde manier als thans het geval is worden
voortgezet.
Wij blijven de ontwikkelingen volgen.

Het lezen over een school en wat daar zoal gebeurde, kan herinneringen oproepen als dat gaat over een school waar je zelf op gezeten hebt, of verbazing wekken als het gaat over een school die lang, heel lang geleden bestaan heeft. "Wat is er toch veel veranderd!" zal dan vaak worden gezegd. Maar wat nu als die school maar heel weinig leerlingen had en er dus niet zo veel mensen zijn die er zich iets van herinneren? En wat als die school niet eens zo heel lang geleden pas is opgericht, dus ook geen herinneringen oproept aan lang vervlogen tijden?

Over zo'n school gaat het in het volgende artikel, namelijk over de eerste jaren van de openbare school in Oude Wetering.

HET OPENBAAR ONDERWIJS IN ALKEMADE

Deel 2

Toen ik als redacteur van Alkmadders zou gaan werken, hoorde ik dat het plan bestond me te interviewen over de school waar ik de leiding had. Maar, werd er aan toegevoegd, nu kan je het zelf wel schrijven. Daar ben ik dus mee bezig geweest. In de uitgave van het vorige kwartaal heb ik u verteld over de ontstaansgeschiedenis van het openbare onderwijs in Alkemade; om preciezer te zijn in Roelofarendsveen/Oude Wetering. Die gebeurtenissen heb ik niet zelf meegemaakt, maar teruggevonden in verslagen van vergaderingen, uit de kranten van destijds en van twee bewaard gebleven opnamen van

radio-uitzendingen. Dit keer ga ik de geschiedenis ook weer oproepen door geluidsopnamen opnieuw te beluisteren, foto's te bekijken en aantekeningen van allerlei soort te herlezen.

Op zich is er niets bijzonders aan de geschiedenis van een school. Maar doordat deze school een 'bijzondere' start had, zijn er ontwikkelingen geweest die op een wat andere manier zijn verlopen dan wanneer de school in bijvoorbeeld een nieuwbouwwijk van een grote stad zou zijn gestart. Bovendien is de kring van mensen die de beginjaren van dichtbij hebben meegemaakt zo klein, dat we op deze manier de geschiedenis bekend kunnen maken en vastleggen.

Voor wie het vorige artikel niet heeft gelezen, ik ben Adri Schoonderwoerd, die als eerste hoofd van de openbare lagere school werd aangesteld.

In de brief van 28 januari 1972 deed B. en W. van Alkemade mij mee dat de raad in een openbare vergadering mij benoemd had als hoofd van de school, ingaande het schooljaar 1972/1973. Ik had toen nog een betrekking als onderwijzer in Eck en Wiel, een dorpje in de Betuwe. Doordat het hoofd van die school vaak ziek was, nam ik bij zijn afwezigheid zijn functie waar. Ik was toen 30, bijna 31 jaar en zat vol ideeën over het onderwijs. We volgden daar met het gezamenlijke personeel cursussen voor modernisering van het onderwijs. Dat maakte me nog enthousiaster om van alles uit te proberen met de kinderen.

Maar ja, je bent maar een radertje in het

geheel. En ook al veranderde er veel in ons denken over het lesgeven, je moet in de pas blijven met de anderen.

Toen kwam die advertentie, waarin sollicitanten werden opgeroepen voor de functie van hoofd voor een nieuw te stichten openbare school. Daar zag ik mogelijkheden: geen bestaande, geplaveide padjes, maar met een schone lei met eigen ideeën beginnen. Dus solliciteerde ik. En na de bekende proeflessen en gesprekken met vertegenwoordigers van de gemeente en de inspecteur van onderwijs, viel de keuze op mij. De benoeming was dus in januari en de school zou in augustus van dat jaar beginnen. Er was nog niets: geen gebouw, geen meubels, geen leermiddelen. Ook nog geen collega om de school te beginnen. Zonder

1973. De oudste klassenfoto van de hoogste twee klassen. Links meester Schoonderwoerd, rechts juf Slot.

Op de voorste rij van links naar rechts: Ricky Schut, René Vlagsma, Jacqueline Verhoek, Kitty Wesselman, Lisette van Gilst, Ruud Brandse, Edson Loeffen, onbekend.

Op de tweede rij: Dick Wesselman, Ed Muller, Aernout van Hees, André Wiskerke, Helen van Heijningen, Michiel Zwaan, Robin (Peter) Troost.

Op de derde rij: Linda Wesselman, onbekend (Martine ?), Mirjam Leurink, Marc de Kolf, Yvonne Adrian, John van der Hoorn, Anita Faay, Bram van der Voet, Fred Davidis, Sharon Loeffen.

Op de achterste rij: Sabina Janszen, Simone van Gilst, Erik Zwaan, André Nieuwenhuizen, Hans Wiolders, Peter Muller, Ton van de Weegen, Ronald Nieuwenhuizen, Clariana van der Voet.

dat ik er bij stil stond, vervulde ik ruim een half jaar twee functies. Alleen was die functie in Alkemade onbezoldigd. Ik ontving vertegenwoordigers, reisde uitgevers van schoolboeken langs, bezocht fabrieken waar schoolmeubilair gemaakt werd. Wekenlang vergeleek ik allerlei reken-, taal- en andere schoolboeken om te kiezen wat het beste bij mijn ideeën over het onderwijs aansloot. Vervelend werk? Welnee, ontzettend leuk, omdat ik 'mijn' onderwijsvorm ging bouwen.

Met de inspecteur van het lager onderwijs, de heer Fonhof – we spraken toen nog niet van basisonderwijs – reisden we sollicitanten langs om hen in hun eigen schoolomgeving te leren kennen. Uit een lijst van 29 sollicitanten kozen we mej. M.A.F. Adema, die al spoedig daarna mevrouw (Mirjam) Slot werd.

Hoe het begon

'Juffrouw' Slot – we waren nog niet gewend aan het gebruik van voornamen – nam de eerste twee klassen voor haar rekening en ik de derde en vierde. Het woord 'klas' is nu niet meer in gebruik, maar we weten uiteraard wat ermee bedoeld werd.

In oktober 1972 werd tijdens de eerste ouderavond van de Openbare School de oudercommissie gekozen. Het College van B. en W. had het aantal bepaald op 3. Dat werden mevr. Y. Adrian-Verbeek, de heer W. Verhoek en de heer J.W. Janssen.

De kinderen die voor het eerst naar de 'grote school' kwamen, waren allemaal min of meer blanco wat kennis betreft, maar de ouders bleken soms grote verschillen in kennis te vertonen. Het waren kinderen die van verschillende scholen kwamen en uit verschillende boeken les hadden gehad. Het ene taalboek begint wat eerder met bijvoorbeeld werkwoordsvormen dan het andere taalboek. Dat kan, en is niets om van wakker te liggen. Maar die verschillende kinderen zitten wel in één klas. Moet je ze dan maar laten meedoen met iets wat ze allang weten? Die kinderen gaan zich vervelen. En kinderen die zich vervelen worden 'lastige' kinderen. Bovendien: waarom zouden we niet gebruik maken van de verschillen? Kinderen verschillen altijd, ook al zitten ze in dezelfde klas en zijn ze even oud.

Mirjam en ik spraken vaak na schooltijd met elkaar over deze problemen. De onderlinge verschillen tussen de kinderen leken nog groter doordat er twee klassen in één lokaal samengevoegd waren. Als je aan de ene klas wat aan het uitleggen was, was er altijd wel een slimmerik uit de andere klas die meeluisterde en er wat van oppikte.

Had Mirjam die verschillen dan niet in haar klassen? Misschien waren die verschillen aanvankelijk minder groot, maar ze waren er natuurlijk ook, net zoals dat op elke school het geval is. Er kwam een keer een moeder haar dochtertje aanmelden voor de eerste klas en moeder vertelde er bij dat ze al kon lezen. Ik heb m'n reactie voor me gehouden, maar ik dacht: 'Daar hebben we weer zo'n apetrotsse moeder die vindt dat ze een bijzonder kind heeft.' Wat bleek: dat meisje kón lezen en goed ook! En daar kwam onmiddellijk de bevestiging van mijn stelling over hoe onderwijs moet worden gegeven: De intellectuele ont-

wikkeling bij kinderen verloopt niet bij alle kinderen in hetzelfde tempo, het ene kind heeft meer oefening nodig dan het andere en daarom is klassikaal onderwijs voor veel kinderen niet de juiste vorm van onderwijs.

Handenarbeid in kerstfeer.

In de school aan de Weteringlaan is nog geen handenarbeidruimte, maar er kan natuurlijk wel veel worden gedaan aan allerlei vormen van expressie in het leslokaal. Op de achtergrond klinkt een bijpassend muziekje. De kaarsjes branden in de kerstboom. Iedereen is geconcentreerd bezig. Op de kast en aan de muur staan en hangen de muziekinstrumenten te wachten op hun beurt, want ook zingen en muziek maken vormen en essentieel onderdeel van het lesrooster. Een sfeer om nooit te vergeten...

Aan de achterste tafels zitten Dick Wesselman, Ronald Nieuwenhuizen, Ed Muller, Peter Muller en Simone van Gilst. Aan de voorste tafels zien we Peter de Jonge, iemand die we niet herkennen, André Nieuwenhuizen en Hans Wielders.

De vorm van onderwijs

Het kleine aantal leerlingen in de klassen, de samengevoegde leerjaren in het lokaal, verschil in voorkennis doordat de kinderen van verschillende scholen kwamen, dat alles werd de basis van de onderwijsvorm die de school koos. Niet het aantal leerjaren bepaalde uit welk boekje een leerling werkte, maar zijn vaardigheid en kennis van dat schoolvak. Die overgang in onderwijsvorm ging niet van de ene dag op de andere, maar werd toch vrij snel doorgevoerd. Dat betekende dat de school een rekenuur had, en daarna bijvoorbeeld lezen. Dus niet een rekenles voor klas 4, maar rekenen voor alle klassen tegelijk. En zo ook met de andere vakken. Gymnastiek bijvoorbeeld niet. En zo waren er nog wel meer situaties waarbij je klassikaal werkte. Maar bij veel vakken kozen we voor 'onderwijs naar behoefte'. Dat betekende in de praktijk dat je in je lokaal een onderwerp aansneed, in de hogere leerjaren bijvoorbeeld meervoudsvormen, je vertelde in het kort waar het om ging, gaf een paar eenvoudige voorbeelden, liet wat woorden in het meervoud zeggen door enkele leerlingen uit de klas en vervolgens zette je vier, vijf of zes kinderen aan het werk door ze de oefening uit het boek te noemen die ze moesten gaan maken. Met de rest van de klas ging je verder met moeilijkere meervoudsvormen. En weer verdwenen er een aantal met een opdracht. De verst gevorderden riep je bij je om hen te laten kennismaken met de allermoeilijkste

meervoudsvormen. Elk groepje ging aan tafeltjes bij elkaar zitten. Het was geen enkel probleem als de een de wijsheid bij een ander ophaalde. Vragen mocht, kijken mocht. Maar met de grote beperking dat je een ander niet onnodig mocht storen. Dus: zachtjes praten en alleen van je plaats als het niet anders kan. Na verloop van tijd moest het werk worden ingeleverd. Klaar of niet klaar. Dan begon de volgende les. De samenstelling van de groepen kon dan totaal anders zijn. De een is nu eenmaal beter in dit en de ander in dat vak.

Lezen is een vaardigheid die je je eigen maakt door veel te oefenen. Ik heb het nu over het zogenoemde technisch lezen. In de klassikale situatie van die tijd was het zo dat één de beurt kreeg en dan hardop moest lezen. De anderen in de klas lazen mee – desnoods met de vinger erbij – en je moest kunnen doorgaan als de meester de beurt aan jou gaf. Met zo'n kleine groep kinderen en zo'n groot niveauverschil zou klassikaal lezen onmogelijk en zinloos zijn. Daarom besloten we, net als bij rekenen, verschil van niveau aan te brengen. Als onderwijzer wil je graag horen hoe de leerling het er van afbrengt en wil je aanwijzingen kunnen geven. Maar als je meer leesgroepen hebt gemaakt, kan je niet overal tegelijk zijn. Daardoor kwamen we op het idee moeders te vragen om ons mee te helpen. Niets bijzonders, zeggen we nu. Maar toen was dat iets nieuws wat op nog maar weinig scholen werd gedaan. Ouders, die onder schooltijd assisteerden, moesten, net als het onderwijzend personeel, vooraf een medische keuring ondergaan. Dit in verband met de Wet Bescherming leerlingen tegen besmettingsgevaar, de zogenoemde t.b.c.-verklaring. Wat een uitkomst was dat, die moeders in de klas! Ik denk dat ik ze destijds nooit voldoende bedankt heb voor hun inzet.

Eén leerling leest voor (Peter Muller). De anderen luisteren. (vooraan: Hans Wielders, Ronald Nieuwenhuizen, Erik Zwaan, André Nieuwenhuizen; naast de voorlezer: Edson Loeffen en Ton van der Weegen). Na het voorlezen volgt de taalopdracht die moet worden uitgevoerd.

De verschillende oefeningen die de kinderen hadden gemaakt, bezorgden ons veel administratie. Je moest immers bij de volgende les niet alleen weten hoe ze hun werk hadden gemaakt, maar ook welke volgende opdracht het beste bij hen paste. Iemand die de opdracht vlekkeloos of heel goed had gemaakt, hoefde

niet nóg eens zo'n zelfde opdracht uit te voeren. Die mocht door naar een moeilijkere opgave. Anderen wilde je een vergelijkbare oefening laten maken om het probleem ook goed onder de knie te krijgen. Je deed als leerling nooit overbodig werk. Als je eerder klaar was dan je klasgenoten, had je altijd nog wat anders liggen van een ander vak waarmee je verder kon. Dat kon bijvoorbeeld het afmaken zijn van een aardrijkskunde-werkstuk, waarbij je de bibliotheek moest raadplegen.

Deden de kinderen dat dan allemaal maar zomaar? Ja! Ik denk dat dat was omdat ze het leuk vonden. Niemand vervelde zich, omdat hij niet voor de zoveelste keer weer die 'makkelijke' sommen of taalles moest maken; en niemand vond het té moeilijk wat hij moest doen. Als dat wel het geval was, dan had ik een fout gemaakt. Niet die leerling.

Waren het destijds dan allemaal van die lievertjes? In de schoolkrant die gemaakt werd bij het 10-jarig bestaan van de school – ik was toen al naar mijn nieuwe betrekking vertrokken – staat een interview met Erik Zwaan, die destijds in de vierde klas zat. Hij zegt: *"Natuurlijk was er ook wel eens keet. Als de meester werd weggeroepen voor een telefoongesprek in het kamertje naast ons lokaal, dan was het soms een ontstellend kabaal. Een leerling danste wel eens op de tafels. Woedend was mijnheer Schoonderwoerd dan, want het was op school nogal gehorig. Dat lawaai was zeker aan de andere kant van de telefoonlijn te horen."*

Eens in de zoveel tijd moesten zij tonen wat ze konden, zonder de hulp van een groepsgeenoot. Een dictee maken bijvoorbeeld. Ook dat gebeurde individueel. De tekst van de dictees waren op een cassettebandje gezet. Aanvankelijk door mij, maar omdat ik het tempo van het tijdig inspreken niet kon bijhouden, hebben ouders dat van mij overgenomen. Ik herinner me dat mevrouw Adrian daar veel tijd ingestoken heeft. De kinderen die de opdracht hadden een dictee te maken, zaten met hun rug naar de klas, koptelefoon op en pen in de aanslag. De cassetterecorders bedienden ze zelf. Het dictee was in schrijftempo opgenomen, maar als het je toch te snel ging, zette je gewoon het apparaat even stil.

De cassetterecorder is nu helemaal uit de tijd. In begin zeventiger jaren was dat een modern apparaat dat nog maar weinig in de school op die manier werd toegepast. Nu heeft de computer dergelijke individuele oefeningen overgenomen.

Toen ik al een paar jaar niet meer bij de school werkte, haalden enkele oud-leerlingen me in toen ik op de fiets naar Leiderdorp reed. We haalden herinneringen op uit hun schooltijd. Het bijzondere was dat zij zich heel andere dingen herinnerden dan ik. Ook omgekeerd was dat zo. Blijkbaar houdt het geheugen die dingen vast waarbij je emotioneel sterk betrokken was. Dat is voor kinderen op die leeftijd blijkbaar iets anders dan dat voor mij was. Maar de oudste groepen uit die begintijd zullen zich ongetwijfeld nog de weeksluitingen herinneren, waar alle klassen bij elkaar kwamen en dan toneelstukjes opvoerden, ver-

halen voorlezen, gegoocheld werd, poppenkast gespeeld met zelf gemaakte poppen. En natuurlijk de handenarbeidruimte, waar, als zij dat wilden, de meisjes met timmerwerk bezig waren en de jongens breiden en haakten. Op een gegeven moment werd het volksdansen zo'n rage, dat de platenspeler ook mee moest op kamp. En niet te vergeten de musical "Mot op de markt", waarbij de gesproken teksten geïmproviseerd werden, zodat bij elke repetitie de tekst weer een beetje anders werd dan bij de vorige. In die musical kwamen ook oude dansen voor, zoals de charleston. Mevrouw Janssen, die nog wist hoe de bewegingen waren, hielp ons met het instuderen daarvan.

Scène uit de musical "Mot op de markt". Ingo van Musscher als Vlooien Bram.

Belangstelling voor de ingeslagen weg

De vorm van onderwijs trok blijkbaar de aandacht, ook buiten het dorp. In Noordwijkerhout ontstond een vergelijkbare situatie als in Alkemade: er groeide behoefte aan

een school voor openbaar onderwijs naast de katholieke en protestant-christelijke scholen. Ook daar zou dat een kleine school worden met gecombineerde klassen. Men zag allerlei problemen op zich afkomen en had bedenkingen over de kwaliteit van het onderwijs in gecombineerde klassen. De Vereniging voor Openbaar Onderwijs uit die plaats nodigde mij in april 1973 uit de verontruste ouders en het gemeentebestuur te vertellen over de ontwikkelingen in de school van Oude Wetering. In een uitgebreid artikel in de krant wordt van die bijeenkomst verslag gedaan. Ik weet dat ik op die avond een naam heb gegeven aan de onderwijsvorm in onze school: groeps-gewijs-individueel.

Ook inspecteur Fonhof was op die bijeenkomst aanwezig en hij vroeg mij na afloop met een veelbetekende knipoog of ik weleens van Jenaplan gehoord had. Ik schaamde me, want ik kende de naam, maar niet veel meer. Ik ben wel daarna gaan zoeken en ik vond uitgebreide literatuur over Peter Petersen die in zijn woonplaats Jena zijn ideeën over groeps-gewijs-onderwijs had uitgewerkt. Ik heb dat gretig gelezen. Dat bespaarde me een heleboel bedenkwerk. Hij reikte me dat wat ik ook wilde op een presenteerblaadje aan.

(De school in Noordwijkerhout is er inderdaad gekomen, en is nu een grote Jenaplanschool.)

Later, voorjaar 1975, vond een interview plaats vanuit het Pedagogisch instituut van de Leidse universiteit. Dat werd samengebundeld in een 11 pagina's tellend verslag, waarin de uitgangspunten en werkvormen van het onderwijs aan onze school zijn opgenomen.

Godsdienstonderwijs

Godsdienstonderwijs is geen vak dat op alle scholen op het lesrooster voorkomt. Zeker niet op een openbare school. Op verzoek van de ouders van de kinderen kon er wel in samenspraak met het hoofd van de school worden gezocht naar de invulling van zo'n verzoek. Dat verzoek kwam van zowel katholieke ouders als van protestant-christelijke. Daarbij kwam steeds naar voren dat zij een neutrale vorm in het godsdienstonderwijs wensten. Er volgde een schriftelijke enquête, waarin aan de ouders ook gevraagd werd aan te geven of de voorkeur uitging naar een r.k.-geestelijke of een naar een predikant van een protestantse kerk.

Naar aanleiding van de verzoeken om een neutraal karakter, d.w.z. niet gebonden aan een bepaalde kerkelijke gemeente, en wij als onderwijzend personeel niet zelf dit gedeelte voor onze rekening konden en wilden nemen, besloten we een vrijzinnig kerkgenootschap te benaderen. De heer F. Fockema-Andreae was enthousiast dat docentschap op zich te nemen. Hij leidde de diensten in de Remonstrantse Kerk van Oude Wetering. En voor de kinderen die de voorbereidingen voor communie wilden, vond ik pastoor P.C.M. Mussert bereid. Toen een vader van een van de kinderen dit hoorde, betwijfelde hij dat: "Dat doet hij nooit. Als hij komt doet hij dat alleen in een heel donkere nacht in een heel donker pak." Maar dat was niet zo. Pastoor Mussert vond het leuk om op school te komen en te kijken naar de bezigheden van de kinderen.

Godsdienstonderwijs is geen verplicht vak. Ouders kiezen er voor. De andere kinderen kregen op diezelfde tijd van hun klasseleerkracht een les in 'algemene cultuurvormen'. Daarbij kon van alles aan bod komen.

Uitbreiding

Regelmatig moest er een aanvullend budget worden aangevraagd via de inspecteur van het onderwijs, doordat het aantal stoelen en tafels en leerboeken niet meer toereikend was. Een derde lokaal werd nodig met ingang van het schooljaar 1974/1975. Het personeel werd uitgebreid met R.C.M. (Ruud) Stikkelbroeck.

Er kwam ook een openbare kleuterschool, eveneens gehuisvest in een tijdelijke ruimte. De school werd geplaatst aan de Rembrandt van Rijn-singel. Hoofdleidster werd Ineke Wingelaar. Op 1 oktober 1973 ging de kleuterschool van start met 17 kinderen. Op 21 november 1973 vond de officiële opening plaats. Een goed jaar later, in januari 1975, telde de school al 64 kleuters.

Ook het aantal leerlingen van de lagere school groeide. Al snel bleek dat het derde lokaal niet meer toereikend zou zijn voor het daaropvolgende schooljaar. Het gemeentebestuur nam daarom in het voorjaar van 1974 het besluit de tijdelijke onderkomens te vervangen door een nieuw, permanent gebouw. Zij stelden zichzelf de eis dat het nieuwe gebouw zou kunnen worden betrokken met ingang van augustus 1975. Dat leek me een onuitvoerbaar plan, omdat ik bij mijn vorige school de ervaring had opgedaan dat

er ellenlange procedures nodig zijn om tot nieuwbouw te komen. Alle respect voor wat er allemaal is gebeurd. De ene na de andere urgentieverklaring werd opgesteld. En op een blubberig weiland werd op 10 januari 1975 de eerste paal geslagen door wethouder Verhaar. En wat aanvankelijk onmogelijk leek: de school stond er in augustus van datzelfde jaar!

Als locatie was gekozen het terrein naast de toenmalige technische school aan de Rembrandt van Rijn-singel, nog net gelegen binnen de grens van Oude Wetering. Ook het rooms-katholieke onderwijs en het protestant-christelijke zouden op diezelfde locatie hun scholen bouwen, zodat de speelplaatsen in elkaar zouden kunnen overlopen. Het bezwaar dat in 1971 bestond bij ouders die vonden dat hun nieuwe school wel erg ver buitenaf werd gepland, zou daarmee volledig komen te vervallen.

Hoewel de kinderen van de kleuterschool en lagere school op 4 augustus al het nieuwe gebouw in bezit hadden genomen, vond de officiële opening van de school, die vanaf dat moment 'Openbare basisschool Elckerlyc' genoemd werd, pas plaats op 20 augustus.

De opening werd verricht door de heer Verhaar. En omdat de naam Elckerlyc afkomstig is van een middeleeuws toneelstuk, waren alle kinderen gehuld in kleding uit die tijd en werd de schooldeur geramd met een stormram. Gelukkig, de deur was gemaakt van papier ... Op het moment dat de stormram de opening had vrijgemaakt, stormden alle kinderen onder luid gejuich de school binnen. De genodigden volgden in een wat rustiger tempo.

Tijdens de opening van de school wordt door Miranda Teerds (in middeleeuwse kledij) een trom voorgehouden aan burgemeester Smolders, die hem intuïtief aanpakt en vervolgens wordt aangemoedigd mee te doen.

Op de voorste rij v.l.n.r.: Wethouder Verhaar, burgemeester Smolders, mevrouw Simplonius (inspectrice kleuter-onderwijs) (niet zichtbaar), de heer Fonhof (inspecteur lager onderwijs). Op de tweede rij achter de heer Smolders: de heer Van Hees.

Na een korte inleiding door de heer Verhaar, werd het woord gegeven aan de dorpsomroeper Ruderik (Ruud Brandse) die het 'Sprookje van de eilanden'

aankondigde dat opgevoerd werd door de jongste kinderen.

De toespraken die volgden zijn allemaal bewaard gebleven en op cd gezet. De heer Verhaar was veruit het langst aan het woord. Behalve een historische terugblik vertelde hij op de cent af van elk onderdeel, van aanbouw tot inrichting, wat het allemaal gekost had en drong er daarom op aan zuinig met het gebouw om te gaan en baldadigheid en vandalisme direct te melden.

Mevrouw Simplonius, inspectrice van het kleuteronderwijs, merkte op dat Elckerlyc de eerste school in de gemeente Alkemade was, die, vooruitlopend op de Wet op het basisonderwijs, met de bouw al de basis had gelegd voor de integratie tussen kleuterschool en lagere school. Hoewel er in de Kamer al veel eerder werd gesproken over een geïntegreerde school voor kinderen van 4 tot 12 jaar, werd de Wet op het basisonderwijs pas in 1981 aangenomen en in 1985 officieel van kracht.

Andere sprekers tijdens de openingsplechtigheid waren de heer J. Nieuwenhuize, voorzitter van de Vereniging Openbaar Onderwijs afdeling Alkemade, de heer Ch. Groothof, bestuurslid van het schoolbestuur van de Christelijk Nationale school De Wegwijzer, een vertegenwoordiger van het scholenbouwteam Gebr. Verschoor, en ikzelf. In een afsluitend dankwoord, mede namens Ineke Wingelaar, werden als eerste de kinderen bedankt voor hun geduld dat ze die middag hadden gehad bij alle 'lange' toespraken. Wie dit allemaal niet kon meemaken, was Mirjam Slot. Zij was eind juni met zwangerschapsverlof gegaan. Haar keuze was om daarna haar dienstverband te beëindigen. (Pas veel later keerde ze weer terug bij Elckerlyc.) Met ingang van het nieuwe schooljaar vulde mej. C.M. (Nina) Powell de ontstane vacature op en werd mej. M. (Margot) Klompmaker aangesteld als vierde leerkracht van de school. In de zeventiger jaren ontstond voor hoofden van scholen de mogelijkheid een taakverlichter (of taakverlichtster) aan te stellen, zodat het hoofd van de school gedurende schooltijd zich zou kunnen bezighouden met administratieve activiteiten of bestuurlijke bezigheden. Afhankelijk van het aantal leerkrachten dat aan de school was verbonden, werd het hoofd voor één of meer dagdelen per week vrijgesteld van lesgeven. Dat was het moment in 1976 dat mevrouw S. (Sietske) van der Salm aan onze school ging lesgeven.

De groei van het aantal leerlingen hield niet op: in januari 1977 komt mej. J.E. (Joyce) van Hurck naar onze school als vijfde leerkracht. Alleen: de school was volledig vol. Alle lokalen waren bezet. Ook al was er bij de bouw rekening gehouden met uitbreiding van twee leslokalen, die zijn niet één-twee-drie gerealiseerd. Bij onze buurman, De Wegwijzer, was er nog een lokaal vrij. Daarvan konden wij tijdelijk gebruik maken. Om gezondheidsredenen moest Joyce al vrij snel weer haar functie neerleggen. Voor haar in de plaats vonden we mej. A. (Astrid) Rijbroek. Dat was in februari 1978.

Ik heb haar niet meer kunnen volgen, want ik had intussen een gesprek gehad bij de Leidse Onderwijs

Instellingen. Dat zou spoedig mijn nieuwe werkkring worden.

Nieuwe ontwikkelingen bij het onderwijs in Alkemade

De vorm van onderwijs waarmee we waren gestart, gedeeltelijk uit noodzaak, gedeeltelijk uit idealisme, vraagt van het onderwijzend personeel veel energie. Je moet er voor 100 % achter staan om het te laten slagen. Hoe meer onderwijzers en onderwijzeressen er in de school komen, hoe moeilijker het wordt alle neuzen dezelfde kant op te krijgen. Toen ik de school in februari 1978 verliet, werden veel knoppen omgedraaid en vond mijn opvolger, de heer A.J. (Hans) Witvoet, bij zijn indiensttreding in september een heel andere school dan ik had achtergelaten. De personeelsleden die het onderwijssysteem een probleem vonden, verlieten al snel de school toen Hans de leiding had overgenomen.

De ontwikkeling van het onderwijs en de school stonden uiteraard niet stil. Er is nog heel veel gebeurd dat opnieuw de aandacht trok in wijde omgeving. Sinds 1 januari 1998 staan alle basisscholen onder het bestuur van de SSBA, de Stichting Samenwerkende Basisscholen Alkemade. Hans Witvoet is van deze overkoepelende organisatie directeur algemene zaken geworden. In heel Nederland is er geen stichting die zowel de openbare als de katholieke en protestants-christelijke scholen in één bestuur heeft.

Dat deze unieke organisatie kon groeien uit een zo verdeelde Veense onderwijswereld van rond 1970 is

een compliment aan alle schoolbesturen en schooldirecteuren!

1977. Het voltallige personeel. Achter v.l.n.r.: Ruud Stikkelbroeck, Joyce van Hurk, To van Veen, Bert van der Zwet (conciërge); voor v.l.n.r.: Nina Powell, Ineke Wingelaar, Sietske van der Salm, Adri Schoonderwoerd, Margot Klompmaker.

Opgetekend door Adri Schoonderwoerd, eerste hoofd van de openbare school.

Bronnen: Notulen van raadsvergaderingen, artikelen uit diverse kranten, briefwisseling tussen B. en W. en het hoofd van de school, foto's, geluidsopnamen van toespraken bij de opening van de school, geluidsopname van de musical "Mot op de markt", opname van toespraken bij het afscheid van het hoofd, de schoolkrant.

(Alle genoemde bronnen zijn aanwezig in het archief van de Stichting Oud Alkemade.)

Er zijn ruim 90 foto's van de periode aan de Weteringlaan, de opening in 1975 en het afscheid in 1978. Wie geïnteresseerd is in de foto's die op school gemaakt werden, kan terecht in het archief van de Stichting Oud Alkemade. Verder is de volledige musical 'Mot op de markt' te beluisteren, de toespraken tijdens de opening en de afscheidstoelpraken. U bent van harte welkom!

OPROEP

Onze volgende tentoonstelling gaat over molens in onze gemeente. We hebben al veel foto's in ons archief. We zijn nog op zoek naar bijzondere foto's en voorwerpen waar de molens op afgebeeld staan. Heeft u iets in huis en wil u dit voor 5 maanden in bruikleen geven, dan kunt u telefonisch contact opnemen met ons (071-3312168) of per e-mail info@oud.alkemade.net. U kunt ook op maandagavond of één van de andere openingstijden even binnenwandelen in het Historisch Centrum, waar we u graag te woord staan.

De politie in Rijpwetering midden 20e eeuw

door Wim Willemsen

Snuffelend in oude folianten en dozen op mijn zolder - ik ben nogal een bewaartype als het gaat om historische informatie - vond ik nog het een en ander.

Zo het eerste document, dat betrekking had op de indiensttreding van mijn vader als politiemann op de Rip. Het wordt in die tijd Staatspolitie genoemd en is een onderdeel van de Gendarmerie.

Zoals het in die jaren (en nog vele jaren daarna) gebruikelijk was, had je niets te kiezen als het om een standplaats ging. Men stuurde je naar je plek en daar moest je het mee doen. Elk jaar kroop je iets omhoog in de ranglijst, die werd gepubliceerd in de Politie Almanak. Als je wilde solliciteren moest je eerst kijken of je al aan de beurt was.

Zo vind ik een schrijven van 22 september 1956, waarin mijn vader zijn beklag doet bij de districtscommandant van de Rijkspolitie in Leiden. Wat was het geval?

Op deze 22 september waren, terwijl mijn vader op patrouille was, onaangekondigd een wachmeester 1^e klas, met zijn vrouw van de groep Nieuwkoop aan de deur geweest bij mijn moeder met het verzoek de woning te mogen bekijken met het oog op hun aanstaande verhuizing naar Rijpwetering.

Pas na hierover een brief te hebben gestuurd aan de korpsleiding in Leiden kreeg mijn vader te horen dat hij zou worden overgeplaatst naar Nieuwkoop. Er zou een bevordering tot waarnemend groepscommandant aan vastzitten. Tevens zou hij postcommandant worden. Mijn vader gaf aan, dat vooral mijn moeder hiervan nogal ondersteboven was. Na de dood van mijn broertje (in de oorlog) heeft mijn moeder behoorlijk veel last van een zenuwaandoening gekregen.

**Politiemannen
J.W. Willemsen
(rechts) en
D. Kuyvenhoven**

Mijn vader was onaangenaam verrast, omdat er in Nieuwkoop nog niet lang daarvoor al een waarnemend groepscommandant was geplaatst. Wat kan dan zijn rol daar zijn?

Eén van de bezwaren, naast de geestelijke gezondheidstoestand van mijn moeder, was dat mijn vader wel wilde worden overgeplaatst, maar dan naar een droger gedeelte van ons land in bijvoorbeeld Gelderland, zijn geboorteprovincie, of Utrecht. Bovendien noemde hij in het schrijven ook nog de mogelijkheden van onderwijs en dat in het bijzonder omdat ikzelf binnen niet al te lange tijd naar school moest. De districtsadjutant heeft als reden voor overplaatsing het feit, dat een wachmeester 1^e klasse niet aan het hoofd van een meervoudig bezette post, zoals Rijpwetering, zou kunnen staan. Maar mijn vader was ondertussen al bevorderd tot opperwachmeester, dus dat zou geen steekhoudend argument kunnen zijn. Mijn vader zag dit als een grote straf. Maar de geschiedenis leert ons dat als je op je strepen ging staan er soms wel succes geboekt kon worden. In 1960 werd mijn vader als waarnemend groepscommandant overgeplaatst naar het groepsbureau in Roelofarendsveen. Een volledig nieuw bureau werd in het begin van dat jaar betrokken aan de Populierenstraat. Daar, op nummer 3, heb ik vier heerlijke jaren doorgebracht.

De oorlogstijd was een spannende tijd

Verhalen over de oorlogstijd op de Rip vertelde mijn vader sporadisch. Een enkele herinnering daaraan is mij evenwel toch bijgebleven.

Hij wilde in geen geval medewerking verlenen aan het arresteren van inwoners in opdracht van de Duitsers. Zo vertelde mijn moeder eens, dat hij gewaarschuwd was dat er Duitsers zouden komen die hem een dergelijke opdracht wilden verstrekken. Om zich daaraan te onttrekken is hij de Haarlemmermeer in gegaan. Daar werd dan tevens gebruik gemaakt van zijn kennis met betrekking tot vuurwapens. Hij trainde daar groepen verzetsmensen, die vervolgens distributiekantoren overvielen en zelfs acties ondernamen in de gevangenis van Scheveningen. Ook waren ze druk doende met het "regelen" van vervoersmiddelen: auto's en motoren om knokploegen in staat te stellen zich te verplaatsen. Toen hij niet aanwezig was, kwamen de Duitsers aan de deur bij mijn moeder. We woonden toen aan

Duidelijk te herkennen: de kleine Wim Willemsen in vaders politiearmen.

de Zuidweg. Toen ze naar mijn vader vroegen kon ze alleen maar antwoorden, dat hij al een tijdje weg was en dat ze niet wist waarheen. Toentertijd leefde mijn broertje nog. Mijn moeder was heel bang dat ze hem iets zouden aandoen. Ze haalden hem tot haar grote schrik zelfs uit de wieg.

Op de kapstok lag een pet en er hing ook nog een uniformjas. Het heeft haar veel moeite gekost de mannen aan het verstand te brengen, dat het in Nederland gebruikelijk was, dat je meerdere uniformstukken in je bezit kon hebben. Na doorzoeking van het hele huis stuitten ze alleen maar op een grote hoeveelheid Leidse kaas. Die werd van tijd tot tijd door boeren uit de omgeving bij mijn ouders opgeslagen. Dit deed men, vermoed ik, om te voorkomen dat het gevorderd zou worden. Dan kon het van mijn ouderlijk huis uit naar verzetsmensen en anderen gaan, die het hard nodig hadden.

In de administratie vind ik ook nog een briefje van mijn vader bestemd voor de gemeente Amsterdam. In dit briefje geeft hij aan dat H. Rattink als wachtmeester van de Staatspolitie op de Post Rijkswetering heeft gediend en zich daar voorbeeldig heeft gedragen. Vooral de contacten met de illegaliteit worden genoemd en het werk onder de honderden onderduikers. Later is deze H. Rattink een bekende sigarenwinkelier aan de Middenweg in Amsterdam geworden. Ik vermoed, dat de inlichtingen daarvoor bestemd waren.

Het leven van een politieman in die tijd had ook wel iets romantisch. Je was min of meer de vraagbaak van het dorp. Dat je daarmee ook iets verdiende, dat spreekt voor zich. Ook mijn moeder verdiende af en toe een paar dubbeltjes door te koken voor mensen, die in een van de twee cellen bij ons in de bijkeuken zaten. Ik herinner me nog het hinderlijke gebel van lastige celbewoners, die om de haverklap iets moesten hebben of moesten vragen.

Heel bijzonder is wel het hiernaast geplaatste briefje, waarin een politieman als hulpje van Cupido wordt gebruikt. De brief van de mevrouw uit Engeland, die zoekt naar een Solexrijder, die goed kan dansen. En dat komt nog aan ook op het (niet bestaande politiebureau) van Oud Ade.

Een politieman in die tijd moest van vele markten thuis zijn. Zelfs eerste hulp verlenen bij ongelukken op de provinciale weg. Zo zie ik nog die grote vrachtwagen richting Nieuwe Wetering gekanteld op het wegdek liggen. De auto was van Zwanenburg, toen een bekend vleeswarenmerk. De worsten en blikjes knakworst lagen verspreid in de berm. Menige inwoner heeft de dagen na het ongeval genoten van de onverwachte heerlijkheden.

Later, toen rijksweg 4A, zoals die toen werd genoemd, in gebruik werd genomen (1965) nam de ernst van de ongevallen toe en kon dat niet meer per fiets worden afgehandeld. De motor met zijspan - achtereenvolgens een BMW R25, daarna een R50 - werden verruild voor een Ford Transit GSA (Groeps Surveillance Auto) en een grijze Volkswagen kever.

De eerste Porsches vanuit Driebergen kwamen in de buurt surveilleren.

De cellen in ons huis verdwenen en werden washok. De bedden, houten bakken, waarin een strozak werd gelegd, werden kolenhok.

Geachte G.L.
Glier is een voorroek
om een adres dat ik kwijt geraakt
ben met de reis. Misschien zoudt u mij
willen helpen om het te vinden. Het
enige wat ik u kan mededelen is
hoop ik genoeg voor uw speurderstake.
Het betreft hier het adres van een jonge
man van 31 of 32 jaar. Hij heet Klaas
en is bruggenwachter in uw gemeente.
Hij is in het bezit van een Solex
en kan uitstekend dansen. Hij is
v.a. assistent geveest op een dans
school in Leiden. Hij heeft een
middelmatig postuur is blond
en krullend haar. Blauwe ogen.
Dat is alles wat ik u helmas
kan mededelen. Hopende dat u
mij misschien kunt helpen. In
afwachting. Hoog achten d J.G.v.d. Eltje
MISS. J.A. v.d. DIJKHOFF
13 CAVEYDISH ROAD. HENLAZE.
BRISTOL L. ENGLAND.

Samen met collega's, zoals Chris Jousma, Piet Spaan, Piet de Bil en Piet van Dijk, Jan Spaargaren en nog vele anderen is er in de jaren 50 en 60 van de vorige eeuw veel voor de mensen gedaan. Onlangs kreeg ik unieke videobeelden te zien van tripjes, die gemaakt werden met de bejaarden. Dat zijn de enige bewegende beelden, die ik van mijn vader heb. Geweldig en heden ten dage onbestaanbaar, dat de politie dat zou kunnen en mogen doen.

Dat de waardering voor een politieman ver ging konden we aan den lijve ondervinden toen mijn vader in 1960 de Rip voor de Veen verruilde. Een inzamelingsactie onder de bevolking leverde meer dan 1000 gulden (= € 454,-) op. Voor dat bedrag wilde men een televisietoestel voor mijn ouders kopen. Echter de leiding van het korps Rijkspolitie in Leiden in de persoon van de overste stak daar een stokje voor. Een diender in functie mocht geen geschenken aannemen. Men dacht dit alles te kunnen omzeilen door het cadeau aan mijn moeder aan te bieden, maar men vond dat zij een soort onbezoldigd verlengstuk van mijn vader diende te zijn. Resultaat was, dat het hele bedrag naar een goed doel is gegaan en een groot deel van de bevolking de damp er behoorlijk in had.

Hoe meer ik neus in de oude doorslagen, gemaakt op ouderwets doorslagpapier, hoe meer informatie er bovenkomt. Hopelijk krijg ik de gelegenheid ook hier nog weer een stukje over te maken.

wimwillemsen@planet.nl

Alkemade in het boek "Gran Café Boulevard" van Tomas Lieske

In de roman "Gran Café Boulevard" van de schrijver Tomas Lieske, uitgekomen in 2005, neemt de voormalige gemeente Alkemade een belangrijke plek in.

In het kort de inhoud van het boek:

Spanje 1944. In de sneltrein naar de metaalstad Bilbao ziet Alexander Rothweill, alias Taco Albronda, hoe zijn coupégenoot, de achttienjarige Pili Eguren, van al haar geld wordt beroofd. Deze beroving brengt Pili en Alexander bij elkaar.

De gentleman Rotweill heeft een vermogen verdiend met het vervalsen van paspoorten. Hij en de eigenzinnige Pili, wier ouders vermoord zijn door Franco toen zij twaalf was, worden geliefden. Elk houdt echter het verleden voor de ander verborgen, terwijl ze samen drinken en eten in het Gran Café Boulevard. Alexander vertelt niets over zijn werk. Pili vertelt niets over de tijd dat zij zich in leven hield tussen de varkens aan de oever van de Ebro en over haar verblijf in het verstikkende internaat bij de nonnen.

In 1951 moeten zij Spanje ontvluchten. Zij komen dan terecht in het drassige grasland rond de Braassem bij de broer van Taco, Fedde Albrond. Fedde woont al vanaf zijn achttiende eenzaam op een boerderij. Hij heeft slechts één levenstaak: het kweken van vleermuizen.

Na een tijdje komt de politie aan de deur en komt Pili dingen te weten over het verleden van Taco. Dingen die ze niet zou moeten weten. Pili probeert in haar eentje terug te reizen naar Spanje. Taco en Fedde gaan haar achterna in een auto, maar door een ongeluk belanden zij in het veenmoeras van het gebied tussen de Braassem en de Kagerplassen.

In het verhaal komt het drassige grasland, het veenmoeras tussen de Braassem, de Wijde Aa en de Kagerplassen prominent naar voren. Het gebied dus van de voormalige gemeente Alkemade.

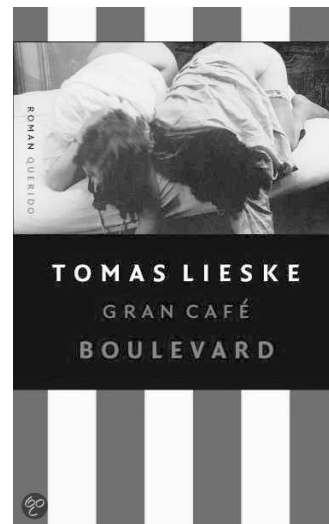
Het verhaal speelt zich af in de periode 1924 - 1951. In dit artikel probeer ik een indruk te geven hoe de schrijver van het boek, Tomas Lieske, de gemeente Alkemade en de dorpen die er in liggen, beschrijft.

Ook probeer ik uit te zoeken waar de gebeurtenissen zich hebben afgespeeld.

In het gesprek dat ik met Tomas Lieske had, vertelde hij dat hij de gemeente Alkemade goed kent. Vanuit

Tomas Lieske

zijn woonplaats Leiden is onze regio vrij snel op de fiets te bereiken. En dat doet hij dan ook regelmatig. Zo kent hij alle mooie plekjes en vergezichten in de omgeving. Via een beschrijving van het polderlandschap probeert hij zijn liefde voor dit o zo mooie landschap over te brengen op de lezer.

Het eerste hoofdstuk speelt zich af in 1924. Daarin wordt verhaald over het gebied tussen de Wijde Aa en de drie Poelen. De drie Poelen worden niet bij naam genoemd, maar de schrijver zelf geeft aan dat de Koppoel, de Kleipoel en de Hanepoel worden bedoeld.

De familieboerderij van de hoofdpersoon, "De Albronda Staete", ligt in dit gebied. Namen van de Stingsloot, de Zuidzijdervvaart en de Blauwe Polder komen naar voren.

In een andere paragraaf staat: "Ze tuurden naar de lege plek links van Hoogmade die Taco had aangegeven." En verderop: "Zij benutten het land niet zoals de anderen in de Veenderpolder en in de Lijkerpolder en de Blauwe Polder en de Vrouwe Vennepolder." Over de Albronda Staete staat verder geschreven: "... hoe rijk het huis was, hoe statig, alsof de adel die het altijd, vanaf de vijftiende eeuw in naam had bezeten, definitief zijn intrek had genomen."

Verderop staat: "De meerhoekige tuinkamer had zicht op de Wijde Aa."

Ook vertelt de hoofdpersoon Taco het volgende: "Hij had gedacht op het Station Heerensingel de Haarlemmerspoorlijn te nemen. Hij herinnerde zich dat de halte Rijkswetering niet ver van huis af lag. De trein reed niet. Het hele traject naar Rijkswetering, de Goog, Aalsmeer was opgeheven."

Tomas Lieske projecteerde de "Albronda Staete" aan het einde van de Veenderdijk in Rijkswetering. En wel aan het einde van het doodlopende stuk na de kruising met de Aderweg. In zijn gedachten had hij als voorbeeld het huis "De Banken", een huis dat er nog steeds staat.

De vervallen boerderij waar Fedde in kwam te wonen na de woningruil, lag iets meer naar Roelofarendsveen. Op de plaats waar nu de omstreden recreatiewoningen staan, stonden vroeger vervallen gebouwen. Deze plek bedoelde de schrijver als locatie voor

de boerderij van Fedde en zijn schuur vol met vleermuizen. Qua opbouw voor deze boerderij, had de schrijver de eerste boerderij aan de rechterhand in Oud Ade, komende van Rijpwetering, in gedachten. Dit aangevuld met wat voorheen de Meelhandel (nu restaurant Zijlstream) was, aan de Zijl in Leidderdorp.

‘De eerste boerderij aan de rechterhand in Oud Ade’ waar de schrijver aan denkt, is deze boerderij, Leidseweg 2.

De inwoners van onze regio (dus de inwoners van de voormalige gemeente Alkemade) komen in het verhaal niet altijd op een sympathieke manier naar voren. De stenen vliegen regelmatig door de ramen en zelfs de plaatselijke veldwachter weigert daartegen iets te ondernemen. En daarnaast: "... de pesterijen begonnen van voren af aan ...".

Ook wordt er gesproken over *het dorp van de Sprotbuiken*, Roelofarendsveen dus. Eveneens namen als *de Leidse Glibbers*, *de Ripse Snijkoeken*, *de Oudaadse Poepzakken*, *de Oude Weteringse Waterratten* en *de Nieuwe Weteringse Stoepschijters*. Dit zijn geen koosnamen, maar scheldwoorden.¹ De inwoners van het Sprotbuikendorp komen *de rust versjteren*. Ook gooien de *Sprotbuiken* in het verhaal een steen door de ruit, een tweede steen volgde en daarna werd er zelfs geschoten met een windbuks.

Ik vroeg Tomas Lieske of dit voortkomt uit eigen ervaringen met inwoners uit onze regio. Nee, was zijn antwoord, het verhaal gaat over ontheemd en uithuizig zijn en hoewel Nederland in het buitenland bekend staat als een tolerant land, is dit in de praktijk niet altijd zo. Het onderwerp gaat dus niet specifiek over de regio en haar bewoners, maar

¹ In het Leids jaarboekje van 1950 komen de scheldnamen van de dorpen rond Leiden uitgebreid naar voren. In het artikel van A. Bicker Caarten worden de inwoners van Leiden niet de Glibbers genoemd, maar Glippers, een naam uit de periode van de Spaanse omsingeling (de Leidenaren glipten via het ijs uit de stad langs de Spaanse stellingen).

De inwoners van Nieuwe Wetering hebben in bovengenoemd artikel geen bijnaam; de bijnaam Stoepschijters hoort bij de inwoners van Rijsaterwoude. In de volksmond hoor je toch regelmatig Nieuwe Weteringse Stoepschijters. Daarom is deze term opgenomen.

meer over Nederland en Nederlanders in zijn totaliteit.

Even verderop maakt Tomas Lieske een opmerking over het ongerepte landschap: *Wat liggen hier een juweeltjes. Verderop een haventje en een sluis. In zo'n dorp, Roelofarendsveen. Crazy man. Gewoon Venetië. Gewoon een van die eilandjes bij Venetië.* Dit mooie veenlandschap van begin jaren 50 van de vorige eeuw maakte veel indruk op buitenstaanders. Ook op Tomas Lieske. Een citaat uit het boek brengt dit heel goed naar voren:

"Het is 1951. De Zijl stroomt tussen de polders door tot het Zweiland bereikt is. De enige boten die er varen zijn de platbodems voor de darg,² de pramen baggert, de schouwtjes met mest en de handelsboten van warmoeziers.³ In de avond varen die niet. Dan is de tijd aan de wateren, de oevers en de planten. Het is niet één grote plas, deze Kagerplas, er zijn verschillende poelen, meren, smalle en brede verbindingen, er is een lee⁴ en een laak⁵. Het water kruipt achterlangs, keert terug via een omweg, zoekt smalle doorgangen en verbreedt zich, kruipt in de oksels van het land, penetreert diep en stort zich uit in nieuwe meren. Niets staat vast, alles is overgelaten aan wind, onderhuidse afkalving en de zwartgrijze wolken die in sommige seizoenen overvliegen. In het diepe midden kringelen de bladeren van het fonteinkruid; in de smallere vaarten drijft waterpest in groepen bijeen; in de kleinere ondiepe plassen, de Kevers, de Eijmerspoel, de Hanespoel, de Spriet, vecht het mattenbies. De stengels vangen zwevende en varende plantjes en proberen die te vlechten tot maten die op kletsnat land lijken.

De oever is een lange hulpeloze lijn die met alle winden meewaait. In dit gedisciplineerde land, waar recht en orde heersen, waar men een nieuwe maatschappij op poten zet, zou een oever moeten standhouden. Recht afgemeten, langs gespannen draad, zomer en winter op dezelfde plaats, geregistreerd op stafkaarten. Hoe levensgevaarlijk is het anders, hoe onrustbarend.

Maar drijvende eilanden vormen een pirateneskader en deze drijftillen schuiven de oever op, geven hem soms zijn oude vorm en vrijheid terug, vallen hem massaal aan. Voortbewogen door geheimzinnige krachten komen de drijftillen nader, onder aanvoering van de giftige witte schermbloemen van de waterscheerling die als een onbetrouwbare zuiderling over geparfumeerde wapens beschikt en achter zich altijd het lanskiersleger weet van de groene aren van de cyperzegge.

De drijftillen tasten de lijzijde van de plas aan, lopen storm tegen de scherpergerande en gevaarlijke krabbescheer. De drijftil kent een drift: iedereen en alles

² darg: losse veengrond, slib, bagger

³ warmoezier, ook wel warmoezenier: groentekweker of groenteverkoper

⁴ lee: gegraven waterloop

⁵ laak: waterloop, wetering, soms ook tevens een afgrenzing

verwarren over de precieze oeverloop, iedereen en alles te misleiden omtrent land en water, tegen iedereen en alles te schreeuwen dat het oppervlak van deze drijftil bij het land behoort en verdomd begaanbaar is, ook al is het water diep en zal alles en iedereen door de drijftil zakken."

Iets verderop staat: "Rotzooi verschijnt en laf klein grut, moerasvaren en de moeraswederik: vals land is ontstaan.

Vals: het moeras blijft. De zomen van de drijfkillen mogen verankerd lijken, het riet en de lisdodde mogen de indruk wekken dat het stevig begaanbaar land is, wie deze plek voorzichtig betreedt zal de bodem zien golven. En als de bodem golft, schokt het hart. Je denkt te staan op land, je zet een stap en alles om je heen gaat omhoog en omlaag en alles om je heen geeft de golf door. Het is een dunne laag veen die in beweging komt, de aarde is vochtig, het is water met een dun vel eroverheen gespreid. Hoe diep kan het water onder de verveende drijfkillen zijn? Diep genoeg om onze dode geliefden te bergen? Er is zoveel verloren geraakt en het ligt allemaal onder dit veen begraven."

Het bovenstaande herkent menige inwoner van de regio. Wie heeft er niet zelf staan springen en dansen op het natte land van de Veender- en Lijkerpol-

der buiten de bedijking of op de eilandjes in de Poelen? Alles schudt, golft, danst onder je en je bent steeds bang dat je door de bodem zakt.

Tomas Lieske is er naar mijn mening in geslaagd het ongerepte landschap uit de tijd van voor de aanleg van de A4 en de Hogesnelheidslijn goed te beschrijven. Voor degenen die zich even willen wanen in de sfeer van de polders uit de regio in het midden van de vorige eeuw, is dit boek een aanrader.

Dit artikel kon tot stand komen dank zij de medewerking van Tomas Lieske, de schrijver van "Gran Café Boulevard", en uitgeverij Querido, die ons toestemming gaven fragmenten uit het boek over te nemen.

Jos Cozijn

O p r o e p
Bent u ook eens een boek tegen gekomen
waarin één van de dorpen van de voormalige
gemeente Alkemade mooi wordt beschreven of
een hoofdrol speelt?
Wilt u dit dan doorgeven aan
[joscozijn@quicknet.nl](mailto:juscozijn@quicknet.nl).
Misschien kan er een artikel voor dit blad uit
voortvloeiën.

Oproep aan alle Rippers !!!

Andere Tijden Sport zoekt mensen die Joop Zoetemelk in Parijs de Tour zagen winnen!

Op zondag 20 juli 1980 wint Joop Zoetemelk de Tour de France. De Franse politie schat dat er ongeveer 80.000 Nederlanders naar Parijs zijn gekomen. Het regent dat het giet, maar dat deert de horde Nederlanders niet, Joop brengt de gele trui mee naar Nederland. De redactie van Andere Tijden Sport is op zoek naar mensen uit Rijpwetering en omgeving die dat weekend met de bus naar Parijs zijn gegaan. Ook zijn we op zoek naar het organisatiecomité van die reis en de huldiging van Joop in Rijpwetering op zaterdag 26 juli 1980 (zie foto).

Heeft u met een camera beelden geschoten van de Champs-Élysées of van de inhuldiging in Rijpwetering? Heeft u foto's gemaakt van de aankomst in Parijs en de inhuldiging in de Rip? We willen graag met u in contact komen! Wij zullen met het eventuele materiaal zorgvuldig omgaan en er zorg voor dragen dat dit weer in dezelfde staat bij u terugkomt.

U kunt contact opnemen met redacteur Klaas Hazenoot te Hilversum via k.hazenoot@vpro.nl of telefoonnummer 06-23747581.

ZOEKPLAATJES

Het heeft even geduurd, maar de afgebeelde leerlingen van de Mariaschool te Roelofarendsveen zijn bekend.

Het zijn:

Bovenste rij: Antoon Volwater, Marloes Gies Broesterhuizen, juffrouw Kitty, Marloes Heemskerk, Roel Bakker, Kristel van Klink, Michelle Hoogenboom, meester Cas Juffermans.

Rij 2: Josine Castelein, Stéfanie Deenen, Eline Spruit, Mari Schraven, Wenze van Klink, Jenny Hoogenboom, Monique Wijsman, Quentin van der Meer.

Rij 3: Kim Filipsky, Kelly van der Wereld, Rowena de Jong, Marloes Klein, Sandra van Klink, Guido Bouwman, Annemarie van der Zwet, juffrouw Elly.

Onderste rij: Karem Hashem, Mark Teeuwen, Sjors van Klink, Ellen Kuiper, Loes Kuiper, Toine van Bostelen, Lotte van Berkel. De foto is van april 1998.

Van de tweede (in maart 2011) geplaatste foto hebben we niet veel namen doorgekregen. We zoeken verder.

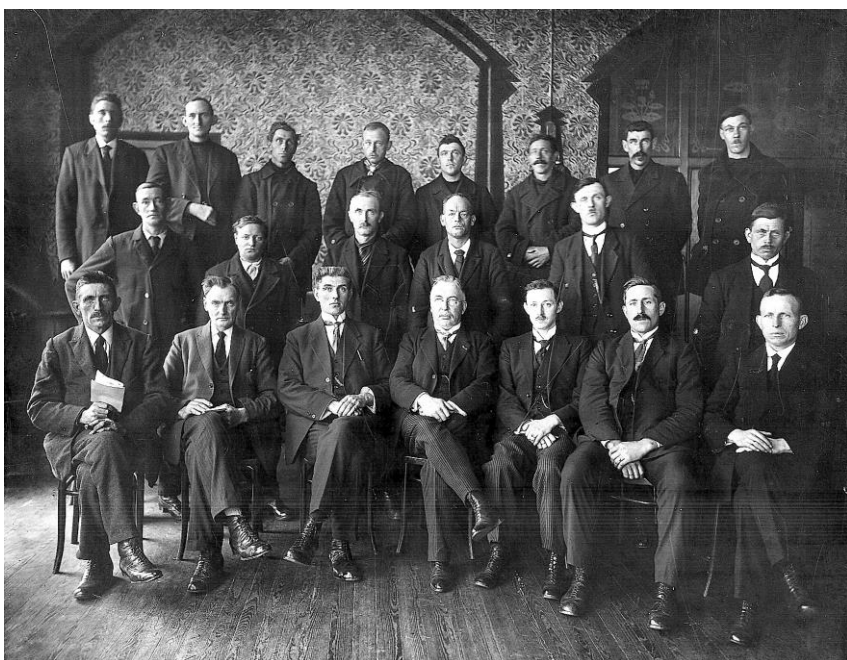
Het volgende zoekplaatje (rechts) zou Oude Weteringers iets moeten zeggen. De man in het midden van de voorste rij is vermoedelijk een predikant. Wellicht is het gezelschap een mannenvereniging.

Wie weet wat de namen zijn? En waar en wanneer is de foto genomen?

Wij hebben hiervoor uw hulp nodig. Het heeft immers geen zin foto's te bewaren zonder te weten wie er op staan.

Als u namen weet, kunt u ze doorgeven aan Theo Meijer (telefoon 071 3314706) of naar het e-mailadres van de Stichting Oud Alkemade (info@oud.alkemade.net).

U kunt de namen ook op maandagavond even komen brengen in het Historisch Centrum, Saskia van Uylenburchlaan 22 te Oude Wetering.

OPROEP

Ons Café-restaurant, Weteringlaan 5, bestaat nu al bijna 50 jaar. De eigenaren willen er aandacht aan besteden, maar bij de laatste verbouwing is het een en ander verloren gegaan, onder andere foto's. Wie heeft nog foto's van het eethuis dat vroeger 'de Wigwam' heette en van het personeel? Als u foto's heeft, kom dan even op een maandagavond naar het Historisch Centrum van Oud Alkemade. De foto's worden dan onmiddellijk gescand, zodat u ze meteen weer mee terug kunt nemen.

Bij de Stichting Oud Alkemade komt van alle kanten materiaal binnen, dat de moeite waard is om voor het nageslacht bewaard te blijven. In deze rubriek willen wij iets uit onze collectie voor het voetlicht plaatsen. Deze keer iets en iemand.

UIT DE COLLECTIE VAN DE STICHTING OUD ALKEMADE

Bij de Stichting Oud Alkemade zijn verschillende werkgroepen actief. Eén daarvan is de werkgroep RESTAURATIE EN ONDERHOUD. Een groepje vrijwilligers van deze werkgroep houdt zich wekelijks bezig met de TEXTIELE VOORWERPEN. Geschonken voorwerpen worden door geregistreerd of gerepareerd voordat ze in het archief worden opgeslagen. Hoe deze groep werkt toont het volgende berichtje van een van onze medewerkster, Thea van Loon:

Vorige maand kreeg ik ineens twee vloermatten en een kleed in handen. De matten waren in goede staat, maar erg vuil. Het kleed was behoorlijk gerafeld en er ontbrak een rand aan. Eerst maar eens over de schutting gehangen om te laten luchten en uit te kloppen. Daar knapten ze al aardig van op. Maar ja, dat kleed met al die rafels. Ik zag me dat al zitten festonneren! Laat ik nu juist de bestelauto van de Firma Van Tol van Weteringbrug bij Kwalitaria Cozijn voor de deur zien staan en het volgende ogenblik Aad van Tol erin stappen. In een flits schoot ik hem aan en vroeg hem om advies over hoe ik het beste het kleed kon herstellen. Hij dacht één seconde na, rolde het kleed op en zei: "Ik neem het mee naar Annet. We zullen het voor de Stichting sponsoren". Mijn mond viel open van verbazing. Wat een geste!

Annet van Tol met het kleed dat zij heeft hersteld

Vandaag was het zacht weer en zijn Hans (op de scootmobiel) en ik een stukje gaan fietsen en poolshoogte gaan nemen bij Van Tol of er al iets aan het kleed was gedaan. En . . . het was al klaar! Zo mooi, helemaal rondom omgeboord. Ik heb altijd een fotoestel in mijn tas zitten. Daardoor kon ik er meteen een foto van maken. Geweldig Aad en Annet! Een spontane actie vanuit Weteringbrug. Hartelijk bedankt namens de Stichting.

Vrijwilligster Thea van Loon over de collectie textiel

Thea van Loon zwaait samen met Erna Caspers sinds jaar en dag de scepter bij de Stichting Oud Alkemade over de collectie textiele voorwerpen. Bijna wekelijks komen de meest uiteenlopende stukken bij de Stichting binnen. Dit kan variëren van alle soorten kleding, lakens en hoeden tot vaandels, theemutsen, gordijnen en vloerkleden. Deze voorwerpen worden na inname grondig onder handen genomen.

Allereerst wordt bepaald onder welke categorie en naam het stuk opgeborgen kan worden. Onderafdelingen zijn onder andere: dames-, heren- en kinderkleding, klederdracht, handwerken, huis-houdtextiel en uniformen.

Thea: "Je krijgt van alles binnen en het valt niet mee om alles correct te benoemen, want de mensen weten ook niet altijd meer precies waarvoor iets geënd heeft. Laatst kreeg ik een versierde strook stof die een katholiek priester over zijn mouw kon hangen. De exacte benaming daarvoor heb ik nog steeds niet gevonden."

Vervolgens bekijkt Thea of er nog iets aan gerepareerd moet worden, wat zij indien nodig zelf doet. Dan wordt het eerst gewassen of gestoomd, want vuil goed trekt ongedierte en schimmels aan.

Ook de vriezer wordt gebruikt

Speciale stukken, bijvoorbeeld een bontjas, die niet gewassen kunnen worden, verdwijnen een periode in de vriezer om de beestjes, die er in zouden kunnen zitten, te doden. Daarna worden de stukken genummerd en in zuurvrije dozen opgeborgen. Kledingstukken die hangend bewaard moeten worden krijgen een speciale katoenen hoes om ze stofvrij te houden. Met behulp van Erna Caspers, die meer thuis is in ons digitale tijdperk, worden de nummers in de computer gezet met een omschrijving van het voorwerp. Deze lijsten worden uitgeprint en op de dozen geplakt, zodat gemakkelijk te zien is wat er in zit.

Bij het inrichten van tentoonstellingen kan men zo in een oogopslag zien of men iets uit de dozen gebruiken kan. Ook het opbergen van de stukken daarna is daardoor een stuk gemakkelijker geworden. Op de huidige tentoonstelling in het Historisch Centrum zijn diverse antieke handwerken uit deze collectie te bewonderen.

Helemaal klaar kom ik nooit met dit werk", aldus Thea. "Het lijkt wel of de mensen altijd aan het op-

ruimen zijn. Er komt geen einde aan. Bovendien kwam er laatst nog een reorganisatie bij. Tot voor kort lag de collectie textiel nog op de 'oude' zolder in het Historisch Centrum. De temperatuur en luchtvochtigheid waren daar echter niet optimaal en vorig jaar is er op de 'nieuwe' zolder boven de aanbouw een nieuw onderkomen gemaakt. Tegelijkertijd is er zuurvrij materiaal aangekocht om het textiel optimaal in te kunnen bewaren. Dat was een goede gelegenheid voor ons om al het goed opnieuw onder handen te nemen, want ook van het liggen alleen wordt textiel vuil. Ook de genummerde stickertjes die er op zaten vielen er af. Nu heeft elk stuk zijn nummer op een labeltje dat met een draadje vastgezet wordt."

Versterking van de werkgroep gezocht

Thea vervolgt: "Ik zou graag versterking van de werkgroep willen. Voor iemand die interesse heeft in textiel in al zijn vormen is dit echt heel leuk werk. Er komen vaak prachtige dingen binnen, en bij die echt ouderwets genaaide kleding met allerlei naden en strookjes straalt het vakmanschap er van af. Een opleiding hiervoor is niet nodig; de materiaalkennis komt vanzelf wel. Enige handigheid met naald en draad is echter niet weg, gezien het feit dat er regelmatig iets versteld zal moeten worden. Want daar ontkom je niet aan bij oude stukken die vaak een bewogen leven achter zich hebben".

Onze medewerker Thea van Loon in de archiefruimte waar de textiele voorwerpen van de Stichting Oud Alkemade zijn opgeslagen. Zij staat voor één van de laatste aanwinsten: de toga van de ambtenaar van de voormalige gemeente Alkemade.

Indien u interesse heeft (gekregen) om ook bij Oud Alkemade vrijwilligers werk te doen, dan kunt u contact opnemen met Thea van Loon (telefoon 071 3315856).

SCHENKINGEN aan Oud Alkemade

Wij mochten het volgende in ontvangst nemen om te bewaren:

4 obligaties van de Ijsbaan te Oude Wetering fam. Koek
Doos met oorlogsprenten hr. Paauw
Film ijszeilen op Braassem hr. Van Ruiten
Telefoontoestel Profoon met adapter hr. Van Benten
Leren schouderlap voor baggeren hr. V. d. Meer
Timmermanskist met schaven e.d. hr. Van Kins
Houten locomotief + wagons + puzzel hr. Kerkvliet
Kodak disc camera hr. Hoogenboom
Timmermansgereedschap fam. v. Emmerik
Film- en fotocamera's, soundmixer fam. v. Ruiten
Schaalmodellen van boerenwagens fam. Mooren
Schaatsen Nooitgedagt fam. Kreuze
Diaprojector rond 1955 fam. vd Heijden
Oud kaartspel, medaillons, kruikje e.d. fam. vd Maden
Manufacturen, botter, bekers, kleding fam. vd Maden
Materiaal over oorlog, kerk en foto's fam. vd Maden
Waterpomp hr. Hoogenboom
Filmcamera in tas + film hr. V.d. Meer
Sjabloon wed. Wagenaar hr. De Koning
Schoolmateriaal: vertel, film, spel hr. Pouw
Notariële stukken H. Loos Corzn hr. Van Benten
Pakjes shag Ibis en Flag mevr. Busman
Set voor bediening genademiddelen fam. van Es
Papieren uit oorlogstijd, theepot, snijder ?
Pick up met 4 snelheden (omstreeks 1950) Ton van der Zwet
18 kerkboeken hr. E. van der Meer
Collectezak uit kapel Huize Jacobus hr. A. Koek
Familiefoto's en 2 oorkonden hr. A. van Haestregt
Uitgaven Goede Zaad, foto's, krantenknipsels familie Van Rijn

Pilips radio jaren 70, bidprentjes
Ansichtkaartenboek familie Van Klink
Verkadeboek, lijst met foto van molen
Schrift herinneringen aan Mariakleutersch.
Blikken en deel geestelijk gewaad
Beitels, schaven, lampetkan, naaidoos, enz.
Fuji filmcamera's
Gehakt- en fruitmolen
Kasboeken van de Toren
Ladekastje met tandartsinstrumenten
Insulinespuit
Reclamebord elektrotechnisch installateur
Winkeliervlag 'Sinterklaas'
Schoenlepel fa. G. van Leeuwen, Zuideinde
Rekenbord Gerardusschool jaren 50
Opgezette eekhoorn op boomstam
Archiefmateriaal openbare school, dvd met
Fotomateriaal periode 1972-78, cd met
Radio-uitzendingen en toespraken
Tabaksartikelen, schilderijen H. Communie
Stempel, boek Bijbelse geschiedenis, enz.
Tafelkleed en moffen
Drumstel, oude televisie
Krammentrekker, breinaalden, schaal
Boeken, dvd, gegevens tracé HSL
Gedenkmok 50 jr. Chr. Nat. School Nw Wet.
Boren en passers
Boek: goed en gezond

mv. Hogenboom
mv. Van Klink
mv. Van Klink
P. Straathof
mv. N. Prangen
F. Huigslout
J. vd Meer
fam. Hogenboom
fam. vd Meer
fam. Kreuze
mv. J. Groten
mv. Willems
Ton vd Zwet
hr. L. Kuiper
hr. P. Pouw
mv. Kuipers

A. Schoonderwoerd
fam. Van Zeil
fam. Mooijekind
fam. Langhout
hr. P. van der Zwet
hr. P. Rotteveel
Info Centrum HSL
mv. Roodenburg
hr. Van Velzen
hr. P. van der Meer

HET LAATSTE NIEUWS: OP 1 MEI TELDE DE STICHTING OUD ALKEMADE 1340 DONATEURS. WE ZIJN ER BLIJ MEE.

De eerste baas van Kaag en Braassem

Was Dirck van Alckemade wel de man die het gebied bezat waaraan de vroegere gemeentenaam 'Alkemade' gekoppeld wordt? Er werd in die tijd niet aan nauwkeurige geschiedschrijving gedaan. De kennis over personen uit de middeleeuwen moeten we voor een groot deel halen uit bij toeval bewaard gebleven documenten. En als we iets terugvinden, is het lang niet altijd duidelijk wie of wat er werd bedoeld. Door alle stukjes van de tijdspuzzel te vergelijken, kunnen we soms conclusies trekken, alhoewel het vaak niet meer dan veronderstellingen zijn. Eén zaak is wel duidelijk: wie zich interesseert voor de geschiedenis, de geschiedenis van zijn streek, moet zich verdiepen in de kleine stukjes van die puzzel.

Waar geen enkele twijfel over bestaat is het feit dat het gebied ten noordoosten van Leiden niet van oudsher een aantrekkelijk, dichtbevolkt gebied was. Integendeel! Het land ligt er laag en is nat, moerassig. Niet aantrekkelijk om te wonen of in bezit te hebben. Dat gebied moest bewoonbaar en bruikbaar gemaakt worden. Toen alle aantrekkelijke stukken land waren verdeeld onder de adel, kwamen de drassige gebieden in de aandacht. Maar daar kon men pas wat mee als men de waterstand er op een aanvaardbaar niveau had kunnen brengen.

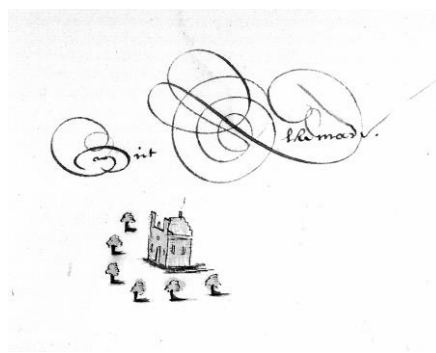
Dit artikel gaat over het onderzoek naar de vroegste ontginningen, zodat in kaart gebracht kan worden welke dorpen in de omgeving het oudst zijn en wie achtereenvolgens de grondeigenaren waren. Laten we op stap gaan door de tijd.

Dirck van Alckemade en zijn grondgebied

In het boek *'Het goed van Oestgeest'* beschrijft de heer Freek Lugt het grote Oegstgeest in de Middeleeuwen. Hij geeft in het hoofdstuk 'De Veenontginningen' weer hoe die tot stand zijn gekomen in het gebied dat wij nu kennen als Rijnland. Het zijn volgens deze schrijver niet zo zeer de machthebbers (de grafelijkheid) die zich sterk hebben gemaakt om de gronden geschikt te maken voor landbouw en veeteelt, maar groepen kolonisten hebben het gebied waarin wij leven bewoonbaar en bruikbaar gemaakt. In de buurt wonende boeren hadden met toestemming van de graaf wel stukken veen in gebruik gekregen, maar dat waren kleine stukken. Er moest nog veel meer gebeuren, vooral in de streek ten noordoosten van Leiden. Dit gebied was nauwelijks toegankelijk door de sponsachtige structuur van de grond waar hoofdzakelijk mos op groeide. De eigenaar⁶, de burggraaf van Leiden, deed er niets aan. Dat veranderde in de 10e eeuw toen het aantal adellijke familieleden zich zoveel had uitgebreid dat zij zich wilden gaan vestigen in de gebieden die zij in de

loop der jaren toegewezen hadden gekregen en dat waren dan onder andere de heren van Poelgeest, Oegstgeest, Alckemade en Warmond.

De eerste werkzaamheden voor het ontginnen van de veengebieden bestonden uit het aanleggen van sloten. Daardoor vielen de gronden droog en konden voor landbouw en veeteelt geschikt worden gemaakt. Geleidelijk aan kwam er bewoning en waar een groep mensen zich vestigen, verrijst een kerk. Dat laatste was het geval in Esselijkerwoude, Leimuiden en Rijn-saterwoude. De veenontginningen in die contreien worden dan ook als de oudste gerekend. De bewoners kwamen uit de eigen streek maar ook van daarbuiten, bijvoorbeeld uit Friesland.

Tijdens 'de Telling' van 1369 in het ambacht Oegstgeest werd het kasteel Oud-Poelgeest al 'Alkemade' genoemd.

Zie dit fragment van A. van der Walle en J. Gerstecorn.

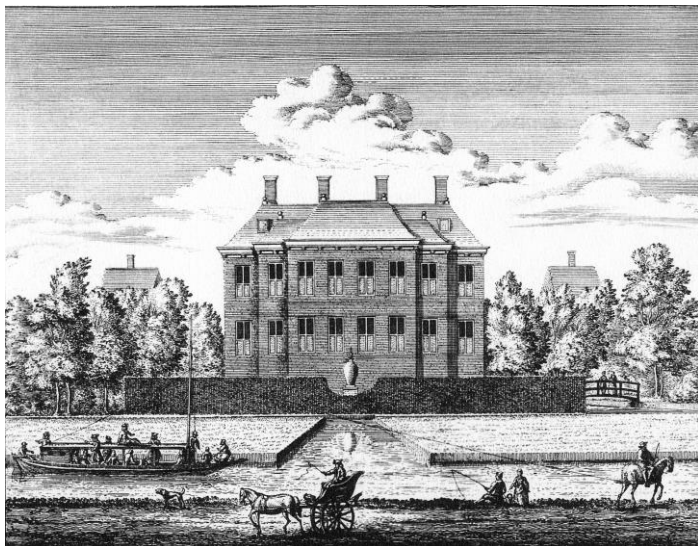
Leiden 1656, Afbeelding in 'Het goed van Oestgeest'.

⁶ Het woord 'eigenaar' betekende dat hij heer was van de heerlijkheid, dus bestuurder en geen eigenaar in de betekenis die wij eraan geven. Zijn inkomsten en rechten die hij kocht, bestonden uit het voeren van rechtspraak, innen van pacht of tienden of andere belastingen, het benoemingsrecht van schout, schepenen en soms ook van de pastoor en kapelaan, het visrecht, zwanendrift enz. Het gebied zal dus wel bewoond geweest zijn. Ook Dirck van Alckemade kocht deze rechten. Het feit dat het ambacht terugviel op de graaf wanneer er geen directe erfelijke opvolger was, wijst hier ook wel op. Hij kocht niet de grond, maar het bestuursrecht ervan.

De veenontginningen hebben niet allemaal tegelijk plaatsgevonden, maar in drie verschillende fases. De eerste ontginningen begonnen vanuit de bestaande, oude gronden (i.c. de geestgronden). Vermoedelijk zijn de Vrouweven en de Boekhorst de oudste ontginningen. Als we de kaart van 1612/1613 bekijken, dan valt op dat de grens van deze twee gebieden de

Zevenhuizervaart en het verlengde ervan is. De Oude Ade vermoedelijk niet. De Wijdsloot naar Rijkswetering zou later gegraven kunnen zijn, bij de ontginning van Alkemade. Tussen de Zuidvenne en de Vaarsloot en naast de Zuidvenn ook hadden de abdijen van Egmond en Leeuwenhorst eigendommen gekregen als giften en later zelfs de kerken van Warmond en Leiderdorp. Ook voor de hand liggend is daarom dat de bewoners van het voormalige Warmonderbroek hun kerkverplichtingen in Warmond moesten doen.

De ontginning van de rest van Alkemade is vanuit de Oude Wetering begonnen. Dat betekent dat de ontginningen van Aalsmeer, Leimuider, Rijnsaterwoude en Esselijkerwoude ouder zullen zijn dan Alkemade. Dat klopt ook wel met de aantekening die in 'Het Kabinet van Nederlandsche en Kleefsche Oudheden' is opgenomen en waarin beweerd wordt dat de heren Van Woude al in het einde van de Middeleeuwen heer van Esselijker- en Jacobswoude waren. Ook Rijnsaterwoude werd bestuurd door deze familie. De laatste twee waren dochters van Jacob van Woude. De een was getrouwd met een telg van Wassenaer van Duvenvoerde en de laatste (Jacoba) met een Mathenesse.

De achterzijde van 't Huys Oud Poelgeest te Oegstgeest, getekend door Abraham Rademaker in 1732, toen het huis bewoond werd door Boerhaave. Uit: Rhyndlands Fraaiste Gezichten.

Doordat de monding van de Oude Rijn omstreeks 1170 was dichtgeslibd, heeft het gebied ten noorden van Leiden (het laagste punt van het graafschap) gedurende vele decennia ernstige wateroverlast ondervonden en is misschien zelfs vrijwel permanent overstroomd geweest. Pas toen een alternatieve waterafvoer in noordelijke richting via het Leidse meer, Haarlemmermeer en Spaarne naar de latere Zuiderzee tot stand was gebracht kwam de waterhuishouding van het graafschap weer enigszins onder controle en kon de ontginning van het gebied ten noorden van Leiden in gang worden gezet.

Een oorkonde uit 1230 verleent Graaf Floris IV 'schotvrijdom' aan de bewoners van het land van de

Abdij van Rijnsburg in Warmonderbroek⁷. Dit is waarschijnlijk een belastingvrijstelling om nieuwe inwoners voor dit gebied aan te trekken. Hieruit is af te leiden dat de Vrouweven omstreeks die tijd voor bewoning is uitgegeven. Voorts geeft dit aan dat het gebied een naam had: Warmonderbroek. Naast de Vrouweven heeft het ambacht Warmond hier grond bezeten. Misschien was het oorspronkelijk de bedoeling het ambacht Warmond veel verder uit te breiden, maar heeft de wateroverlast en de daardoor flink groter geworden Kagerplassen roet in het eten gegooit. Dit vermoeden wordt versterkt doordat de inwoners van dit gebied kerkelijk tot Warmond en Sassenheim zouden blijven behoren.

Ingang van 't Huis Oud Poelgeest of Alkemade in 1738/1745, zoals opgenomen in 'Het verheerlykt Nederland (Hendrik Spilman/Abraham de Haen). Achter de ingang de voortorens.

Graaf Willem II beleende op 12 augustus 1252 Dirck van Poelgeest het gebied tussen Hofdijk, Esselijkerwoude en Woutbroek (= Hoogmade) met het beding dat nieuwe inwoners zullen zijn vrijgesteld van grafelijke lasten. Alweer een aanwijzing dat de graaf nieuwe bewoning wilde stimuleren.⁸

De broer van Willem II, graaf Floris, geeft in september van hetzelfde jaar aan Dirck van Noordwijk het voorrecht dat alle nieuwe inwoners van het gebied tussen Venum en Warmond (waarschijnlijk Boekhorst) zullen zijn vrijgesteld van grafelijke lasten.⁹ Dus ook hij wilde dit gebied voor bewoning aantrekkelijker maken.

Een register van leenmannen van graaf Floris V, opgesteld in 1282-1283 vermeldt: *In Rensetterwoude, Wilhelmus filius Tydemanni Vii½ morghen inden broeke in Diderics ambochte inde Northem*. Dit kan gelezen worden als: 'In het broek van Rijnsaterwoude, in het ambacht van Dirck (van Alckemade), en wel in de Northem, heeft Willem, zoon van Tydeman, 7½ mor-

⁷ Volgens Oorkondenboek Holland en Zeeland nummer 523

⁸ Volgens Oorkondenboek Holland en Zeeland nummer 938

⁹ Volgens Oorkondenboek Holland en Zeeland nummer 940

gen land in leen.’¹⁰ Dus de Northem (Noorderhem) is een nadere specificatie waar precies in het ambacht van Dirck dit stuk grond zich bevond. In feite is deze Willem dus de oudst bekende bewoner van het gebied dat later Roelofarendsveen genoemd zou worden. (Het betreft hier geen oorkonde, maar een register, dus de klerk zal het van andere documenten hebben overgeschreven.)

Dit is een heel interessante vermelding. Als eerste geeft het aan dat Dirck van Alckemade dit gebied al heeft verworven. Helaas is de oorkonde hiervan niet bewaard gebleven, althans nog niet gevonden, dus we weten niet precies wanneer het eigendom is verkregen. Ten tweede geeft het aan dat het gebied van het latere Roelofarendsveen destijds *het broek van Rijnsaterwoude* werd genoemd, analoog aan het broek van Warmond aan de andere kant van het ambacht. Ook dit leidt naar de veronderstelling dat het oorspronkelijk de bedoeling is geweest om het ambacht Rijnsaterwoude (evenals Leimuiden) uit te breiden in deze richting, maar weer zal de wateroverlast spelbreker zijn geweest, in het bijzonder door de sterk vergrote Braassemermeer.

Het eerste hoofdstuk in het boek ‘Tussen Kaag en Braassem’ vermeldt dat Dirck van Alckemade het gebied Alckemade in 1290 krijgt of koopt van ‘de heeren eedelen van Leyden’, burggraven van Leiden en heren van Rijnland, waarna hij zijn naam aan het gebied verbindt.

Is dit wel juist? Dirck van Alckemade heeft het gebied gekocht van Jan van Kuyc. Het misverstand zal zijn veroorzaakt doordat burggravin Christina van Leiden, dochter van de burggraaf Jacob van Leiden, in 1252 gehuwd bleek te zijn met Dirck van Kuyc, een oom van Jan.

Helaas is er geen oorkonde bewaard gebleven waarmee Jan van Kuyc het gebied dat later Alckemade genoemd zou worden verkocht heeft aan Dirck van Alckemade. We kennen de transactie alleen uit een later dispuut met de Abdij van Rijnsburg over enkele tienden in de Vrouwenne (OHZ 3031, 3099) waarin vermeld staat dat Dirck van Alckemade het gebied heeft gekocht van de heer

van Kuyc. Jan van Kuyc was ambachtsheer van Kuyc en Grave zodat hij hiermee bedoeld zal worden. We weten dat de transactie voor 1282 plaats gevonden

moet hebben omdat het gebied in dat jaar al genoemd wordt *Dircks ambacht*.

Hendrik van Kuyc wordt als burggraaf vermeld in de periode 1266-1319. Hij was de zoon van Dirck van Kuyc, die gehuwd was met Christina van Oegstgeest en een kleinzoon van Albert van Kuyc, heer van Kuyc en Grave.

Op 25 november 1293 geeft Aleid (van de Lek), vrouw van Alckemade (zie tekst in kader) en haar zoon Hendrik van Alckemade het land Blommevenne¹¹ in erfhuur aan Joncdidden¹² en diens vader.

Een interessante oorkonde

In een oorkonde, die alleen in ongedateerd afschrift is bewaard gebleven, geeft Jan van Kuyc aan Hendrik van Alckemade Rijnsaterwoude en Leimuiden in leen (met nog wat andere zaken). Deze oorkonde is interessant te noemen. Jan van Kuyc was namelijk het kwade brein achter de ontvoering van graaf Floris V op 23 juni 1296 en was in het geheim in dienst van de koning van Engeland. Begin mei van dat jaar had hij zijn leenverhouding met deze graaf opgezegd. Hij kon natuurlijk wel nagaan dat hij na de ontvoering niet meer welkom zou zijn in het graafschap Holland. Moet de overdracht van Leimuiden en Rijnsaterwoude in dit licht worden gezien? Erger nog, was Hendrik van Alckemade van de komende ontvoering op de hoogte en diende hij als ‘katvanger’? Of kreeg hij de ambachten eenvoudig goedkoop aangeboden (waarschijnlijk omdat Jan van Kuyc er vanaf moest). In ieder geval bestaat er een oorkonde uit 1300, waaruit blijkt dat Hendrik werd verdacht van antipathieën tegen de toenmalige graaf Jan II.

Lakzegel van Aleid van de Lek

Dirck van Alckemade woonde in 1277 op kasteel Oud Alckemade, waarvan enkele resten nog te vinden zijn aan de Wasbeekerlaan te Warmond. Hij was getrouwd met Aleid van de Lek, de weduwe van Jan van Poelgeest, waarvan zij 1 kind kreeg, Hendrick van Poelgeest.

Dirck was weduwnaar geworden toen zijn vrouw de geboorte van hun tweede zoon Floris niet overleefde. Familiebieraad tussen de families Van Alckemade en Van Poelgeest (de moeder van Dirck was Bartrade van Poelgeest) bracht de oplossing: als Aleid nu eens trouwde met Dirck. Dan moest Dirck wel haar zoon Hendrik met de achternaam Van Poelgeest als zijn pleegzoon accepteren.

En dat gebeurde. In de leenbrief van 1320 werd tevens geregeld dat het leen van kasteel Poelgeest ging naar Dirck van Alckemade. Zodra Hendrick van Poelgeest in staat was zelf het leen uit te voeren zou dat van Dirck naar hem overgaan.

Deze theorie lijkt wel waarschijnlijk, want er is verder geen enkele aanwijzing dat Leimuiden en Rijnsaterwoude later in het bezit van het geslacht Van

¹⁰ Een hem was een stuk buitendijs, dus onbeschermd land. Wij kennen in Roelofarendsveen de straatnaam Noorderhemweg, vernoemd naar de Noorderhem.

¹¹ Het “Bloemenveen” lag waarschijnlijk in de buurt van Rijpwetering.

¹² Het is nog onduidelijk wie deze ‘Joncdidden’ is

Alckemade zijn gebleven. De ambachten waren namelijk begin 14^e eeuw weer in het bezit van de grafelijkheid zodat ze misschien na de dood van Floris V zijn geconfisceerd.

De ambachten Leimuiden en Rijnsaterwoude zijn door de grafelijkheid steeds in eigen bezit gehouden. Pas op 4 maart 1599 koopt Pieter van der Does van de Staten van Holland de heerlijkheden Rijnsaterwoude, Leimuiden en Vriesekoop voor 1200 pond. Hij was gehuwd met Filippa van Duivenvoorde, waardoor de ambachten na zijn dood in het bezit van dit geslacht kwamen.

Het uitoefenen van het tiendrecht¹³ door Dirck van Alckemade

Op 1 april 1296 doen enkele edelen uitspraak in een geschil tussen de Abdij van Rijnsburg en Hendrick van Alckemade over het heffen van de tienden in het ambacht dat door zijn vader Dirck van Alckemade is gekocht. Het ambacht wordt omschreven als gelegen tussen Warmond, Rijnsaterwoude, de Zijl en het Leidse Meer. De edelen oordelen dat de tienden van landerijen, die de Abdij al in bezit had vóór de verkrijging van het ambacht door Dirck van Alckemade de Abdij zou mogen houden; de tienden van de landerijen die de Abdij nadien heeft gekocht behoren toe aan Hendrik van Alckemade. Het latere Alckemade werd dus ook nog in die tijd als "Warmonderbroek" aangeduid; de Noordvenne en de Zuidvenne hoorden hier niet bij.

Dit is weer een bevestiging dat Dirck het naamloze ambacht, dat later zijn naam zou dragen, van Jan van Kuyc heeft gekocht.

Conclusie

Het gebied is later naar zijn ambachtsheer 'Alkemade' vernoemd.

De naam 'Alckemade' is dus ook verbonden geweest aan de dorpen van de voormalige gemeente Jacobs-woude. Om de naam 'Alckemade' te geven aan de gefuseerde gemeenten, waarvoor indertijd is gepleit, is historisch gezien een goed voorstel geweest, omdat iemand van het geslacht Alckemade wel iets 'had' met de streek, maar er zaten toen kennelijk te weinig raadsleden in de gemeenteraad die kennis van de geschiedenis van de streek hadden en er niet zo'n behoefte aan hadden om het advies over te nemen.

Bronnen:

Het goed van Oestgeest, Freek Lugt, 2e druk, 2010
Tussen Kaag en Braassem, onder redactie van A.G. van der Steur, Repro-Holland B.V., Alphen a/d Rijn 1985
Samenstelling Joop Kret
Aanvullingen van Piet van der Plas, Theo van der Poel en Adri Schoonderwoerd

¹³ Het tiendrecht is een vorm van belasting. Het is het recht van (vaak) de grondheer of de kerk om een deel van de opbrengst op te eisen. Het gaat dan om het tiende deel van de opbrengst van bijvoorbeeld de tuinbouwopbrengsten, of een tiende kalf, veulen, lam, big of geit. Aanvankelijk werd het in natura geïnd, m.a.w. men eiste een tiende deel van de oogst of van het geslachte vee. In later tijd werd het ook betaald in geld.

Te koop: huishoudelijke apparaten in Noordeinde 1 en speelgoed in Noordeinde 3.

Oproep Oproep Oproep

De nieuwe tentoonstelling over MOLENS is nog niet opgebouwd of we denken al aan de volgende tentoonstelling. Die zal gaan over **"De verdwenen middenstand van Alckemade"**.

De themawerkgroep is op zoek naar foto's van oude winkels en winkeleigenaren. En natuurlijk naar voorwerpen waarmee we deze tentoonstelling kunnen verfraaien.

De voorwerpen komen in bruikleen in het Centrum te staan. De foto's worden gescand, zodat de eigenaar ze zo snel mogelijk terugkrijgt.

De themawerkgroep is in het Centrum bereikbaar op maandagavonden van 20.00 tot 22.00 uur en anders onder nummer 071-3312168 of op het internetadres info@oud.alkemade.net.

Help mee om er iets moois van te maken!

Een bakker aan de Leidseweg

**Zondag 26 juni a.s. houden we weer onze
jaarlijkse open dag.**

**We maken er een gezellige middag van,
want met twee zulke interessante en ac-
tierijke tentoonstellingen moeten we dit
toch een beetje feestelijk afsluiten. Er
zijn demonstraties wat je MET NAALD
EN DRAAD kan doen en we hebben na-
tuurlijk live Veense popmuziek.**

**We zijn deze dag open van 12.00 tot
17.00 uur. Dit is de laatste mogelijkheid
om de tentoonstellingen**

"DE VEENSE POPMUZIEK"

en

"Met naald en draad"

te bezoeken.

**Er zullen veel medewerkers aanwezig
zijn en we lichten dan alvast een tipje van
de sluier op over hoe de volgende ten-
toonstelling er uit zal gaan zien.**

Inzet: De Gerard's (Gerard van der Meer) bracht op 13 mei j.l. in
het Historisch Centrum een muzikale ode aan de Veense Helden

**Op 2 juli is weer de
traditionele
BRADERIE op de
Kerkstraat en de
Veerstraat te
Oude Wetering.
Oud Alkemade verzorgt dit
jaar een
fototentoonstelling
in de Schakelkerk
en staat met een stand
vlakbij de kerk.**